

УДК 94:17(477)

Завгородня Т. К., Білавич Г. В.*

**РОЛЬ СУСПІЛЬНИХ АГРОНОМІВ У ПОШИРЕННІ
ГОСПОДАРСЬКО-ЕКОНОМІЧНИХ ЗНАНЬ ДІТЕЙ І ДОРΟΣЛИХ
ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ (КІНЕЦЬ ХІХ СТ. – 40-ВІ РОКИ ХХ СТОЛІТТЯ)**

Розкрито роль товариства «Сільський господар» щодо підвищення господарської культури дітей і дорослих у Західній Україні наприкінці ХІХ – на початку 40-х років ХХ ст. Тоді були вироблені оригінальні концепція й система масового національного господарсько-економічного просвітництва українського населення. Важливе значення в їх реалізації мав інститут суспільних агрономів. Високий рівень фахових знань агрономів органічно поєднувався з їхніми організаторськими здібностями, глибокими національними переконаннями, любов'ю до України.

Ключові слова: господарська культура, Західна Україна, масове просвітництво, позашкільна освіта, доросле населення.

Актуальність заявленої в назві статті теми зумовлена не тільки її недостатньою дослідженістю в історико-педагогічній науці, а й особливою роллю селянства в національному, соціально-економічному, культурно-освітньому житті держави. Сьогодні Україна все більше віддаляється від української традиції господарювання селянина-одноосібника. Відтак найгострішими проблемами українського села є відсутність робочих місць, бідність, трудова міграція, занепад соціальної інфраструктури, поглиблення демографічної кризи тощо і, як наслідок, – вимирання сіл. З-поміж основних причин цього визначаються не лише низькі рентабельність і конкурентоспроможність сільського господарства як галузі, неналежний рівень технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва та підприємницької ініціативи на селі, вилучення з процесу аграрного реформування кооперації як засобу реалізації інтересів дрібних і середніх сільськогосподарських товаровиробників, а й відсутність інформаційно-просвітницької діяльності, господарсько-економічного дорадництва, спрямованого на підвищення господарської культури дітей та дорослих.

Подібний комплекс проблем стояв і перед західноукраїнським селянством наприкінці ХІХ – у 40-х рр. ХХ ст. Утім українські громадські товариства зуміли зорганізувати селян, залучити їх до активного суспільного життя через систему масового господарсько-економічного просвітництва, створення мережі сільськогосподарського шкільництва всіх рівнів (від початкового до вищого) та інституту суспільних агрономів, що істотно підвищило рівень господарювання українців, господарську культуру дітей та дорослих. Цей досвід необхідно актуалізувати сьогодні.

Усебічна діяльність товариства «Сільський господар» (1899-1944 рр.) як найвизначнішого репрезентанта сільськогосподарської освіти дітей і дорослих на західноукраїнських землях була предметом численних наукових пошуків (А. Василюк, С. Гелей, З. Гіптерс, Я. Гончарук, Л. Дрогомирецька, С. Злупко, І. Зуляк, О. Ковальчук, І. Курляк, І. Патер, Л. Рева-Родіонова, Б. Савчук, А. Синявська, З. Струк, Б. Ступарик, Г. Субтельна, Г. Шайнер, Г. Шевчук та ін.). Своєрідними центрами досліджень у цій ділянці стали Львівська комерційна академія, Львівський національний університет імені Івана Франка, Тернопільський економічний університет. Проте дослідники здебільшого акцентували на передумовах, основних етапах, змісту й формі комерційної освіти в Західній Україні наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст., загалом аналізували здобутки ідеологів кооперації та ін. Поза їхньою увагою залишилися засадничі положення національного сільськогосподарського шкільництва, творчі надбання чільних репрезентантів ідеї позашкільної сільськогосподарської освіти для дітей і дорослих.

*© Завгородня Т. К., Білавич Г. В.

З огляду на це метою статті є означення ролі теоретиків і практиків громадського господарсько-економічного руху в підвищенні господарської культури дітей та дорослих у Західній Україні досліджуваного періоду.

Наприкінці XIX – на початку 40-х років XX ст. у Західній Україні було вироблено оригінальну концепцію та систему масового національного господарсько-економічного просвітництва українського населення. Це твердження значною мірою стосується насамперед Галичини, позаяк на Буковині, Волині, Закарпатті, де суспільно-політичне життя мало свої особливості, українці зазвичай не тільки використовували досвід галичан, а й висунули чимало цінних ідей і думок у цій сфері. Аналіз джерел уможливорює висновок про відносну цілісність позашкільної системи розвитку господарської культури, адже хоча її складниками були різні за характером суспільні інституції, вони мали єдину мету та використовували спільні методи, засоби і форми праці.

У доробку одного з чільних теоретиків і практиків громадського господарсько-економічного руху Є. Храпливого [12] та інших діячів (П. Дубрівного, І. Крижанівського, А. Романенка та ін.) визначено головні складники агрокультурного поступу селянства – це свідомо самоорганізація, ініціативність і самодіяльність, самоуправління, самоосвіта, самовиховання. Основною підставою і формою їх реалізації ставали господарсько-економічні асоціації у вигляді громадських і кооперативних організацій, які визначали програму розвитку та забезпечували її втілення в життя, виходячи з потреб, запитів, творчого потенціалу селянства. Господарсько-економічні діячі обґрунтували важливу ідею взаємозалежності між впливом національних асоціацій на державну економічну політику, з одного боку, і зростанням їх авторитету в очах селянства, з іншого. Організовані сили народу творять національні інституції різних типів – від господарсько-кооперативних і національно-культурних до станово-професійних і політичних, які своїм покликанням впливають на піднесення господарської культури народу та працюють на майбутню господарську «окремішність», а відтак і політичну незалежність українців [12]. Відповідно було обґрунтовано концепцію та програму діяльності станово-професійних організацій, що гуртували селян, агрономів, кооператорів. Головною підставою міцності й потужності «Сільського господаря» мала стала свідома участь селянства у своєму становому товаристві. Товариство перетворилося на одну з наймасовіших громадських інституцій, ключовими завданнями якої було господарсько-економічне просвітництво українців. Співучасть у ньому агрономів забезпечувала ефективність поширення агрономічних досягнень. Дидактичні основи їхньої праці, викладені у програмах і планах практичної діяльності, мали бути пристосовані до тодішніх природно-кліматичних і суспільних (національно-політичних, ринково-економічних) умов та зорієнтовані на задоволення не окремих специфічних, а загальних потреб масового сільськогосподарського виробника. Вони мали відзначатися лаконічністю змісту, доступністю засобів реалізації та відповідати культурному рівню, потребам й очікуванням хліборобів. У зв'язку з цим філії та кружки мали дбати, щоб у кожному селі відбувся як не курс, то бодай кілька «викладів» з сільськогосподарської теми.

У розробленні концепції господарсько-економічного просвітництва важливе місце посідало визначення «професіограми» – вимог до формування «нового типу» агронома-суспільника, який повсякчас порівнювався зі шкільним учителем. Перебуваючи «на народній службі» та реалізуючи своє покликання – «служити справі господарського відродження села», він мав будувати роботу з урахуванням загального культурно-освітнього рівня місцевої людності, рівня її агрокультури та спиратися на індивідуальну ініціативність селян. Високий рівень фахових знань агронома мав органічно поєднуватися з його організаторськими здібностями, глибокими національними переконаннями, любов'ю до справи та повагою до простого народу. Такі особисті якості ставали запорукою реалізації основних функцій агронома-суспільника: бути

пропагандистом і вчителем нових методів господарювання; організатором і порадником для окремих господарів; дослідником становища й умов господарювання в окремих місцевостях. Перебуваючи в постійному тісному контакті з хліборобами, він ставав ключовою постаттю у виробленні та реалізації конкретних програм, планів, заходів з формування їхніх господарських умінь і навичок [1, с. 326-327].

Товариство «Сільський господар» попри політику регіоналізації прагнуло поширити свою діяльність на Волинь, де чимало селян ще не були «охоплені організацією» і працювали у своїх господарствах за принципом «так господарили наші батьки і діди, і ми так будемо», виняток становила «лише молодь», яка «поволеньки відходить від цієї приказки і починають господарити тими способами, що несе сучасна агрономія» [7]. Непоодинокими були випадки, коли господарське життя волинян «розбудовували галичани» через створення разом із «Просвітою» мандрівних лекторіїв, улаштування господарсько-кооперативних нарад, унаслідок чого край «зачинав щораз краще жити українським», а також через публікації в громадських часописах [6].

Для розвитку господарського просвітництва вагомо спричинилися практики ідеї сільськогосподарської освіти, науковці, експериментатори в ділянці агрономії, очільники товариства «Сільський господар» та провідні його діячі, пересічні агрономи (М. Гнатюк, А. Гнатовський, В. Доманицький, М. Каплистий, І. Крижанівський, І. Лапчук та інші), які завдяки безпосередній агрономічній праці, власному досвіду, а також теоретичним надбанням спричинилися до виховання господарської культури українського селянства. Особливо важливе значення для підвищенні господарської культури українства мали фахівці та провідні діячі товариства «Сільський господар» за доби Другої світової війни на теренах Генеральної Губернії. Ідеться насамперед про те, що саме завдяки їхній самовідданій наполегливій праці впродовж п'яти років відбулися радикальні зміни у сфері сільськогосподарського шкільництва українства на північнозахідних землях [1, с. 342-343]. Завдяки зусиллям очільників товариства «Сільський господар», а також невтомній праці фахових працівників і громадських діячів тут вдалося відновити організаційну мережу товариства, знищену радянською владою 1939 р., налагодити працю осередків, продовжити діяльність над розвитком агрономічної культури українців, яка за цього періоду була «не систематична і під воєнною психозою нервова» [13, с. 252]. На протидію «господарсько-економічній програмі» німецької влади товариство «Сільський господар» намагалося створити свою політику господарсько-економічного просвітництва з метою «облегшити українському хліборобові важкий тягар контингентів, даючи йому фахову допомогу, опіку та охорону перед зловживанням» [9, с. 39].

Провідним організаційно-методичним та інтелектуальним осередком розробки програмних засад господарсько-економічного просвітництва та їх практичної реалізації став інститут українських агрономів. Вони гуртувалися у Спільці українських агрономів, а з 1927 р. – в агрономічній колегії при правлінні «Сільського господаря». Упродовж 1927-1939 рр. відбулося 17 їхніх з'їздів [1, с. 343], які стали свого роду колегіальними органами визначення пріоритетів, методів і форм діяльності в цьому напрямку залежно від змін соціально-економічної ситуації та потреб українського села. Важливу роль у громадському господарсько-економічному просвітництві провідні діячі товариства, освітяни відводили врахуванню регіональних особливостей: для прикладу, на Гуцульщині варто було звернути увагу на розвиток молочарства, садівництва, пасічництва тощо [7].

Масштабна організаційна діяльність агрономів забезпечила відновлення структури та агрокультурної праці «Сільського господаря». Упродовж 1924-1927 рр., використовуючи практику «мандрівних учителів», вони згідно з графіками системно об'їжджали села. За тиждень відвідували чотири-сім громад, зупиняючись у читальнях, кооперативах, приватних оселях. Часто інструкторам Централі доводилося діставатися до місця праці за важких умов (підводами, пішки тощо). Це була велика «місіонерська»

подвижницька діяльність, аналога якій не знаходимо в жодній іншій тогочасній історії розвитку освіти. Ця праця невтомних «будителів» господарської свідомості українства потребує найвищої заслуженої оцінки, усілякого всебічного вивчення та неодмінного запозичення їхнього досвіду громадського просвітництва за сучасних умов розвитку українського суспільства. За цей час агрономи провели 96 віч і 1250 нарад пропагандистсько-агітаційного характеру, які супроводжувалися гострими дискусіями та обговоренням злободенних питань і перспектив розвитку сільського й домашнього господарства. Поряд із цим відбувалися фахові «відчити» й курси. На проведення такої діяльності витрачено 163,8 тис. злотих [3; 4].

Це дало потужний поштовх пробудженню українського села, формуючи розуміння необхідності модернізувати традиційний устрій життєдіяльності і засоби господарювання, та утверджувало переконання, що досягти цього можна лише шляхом нагромадження нових технологічних знань, умінь, навичок його ведення. За наступних років поїздки штатних працівників Централі товариства «Сільський господар» «у терен» (1934 р. їх відбулося 92, 1935 р. – 195, 1936 р. – 226 [1, с. 344-345]) мали цілеспрямований адресний характер. Вони проводилися відповідно до запитів селян, які прохали допомогти в розв'язанні певних організаційних питань і потребували пояснення і додаткових знань з удосконалення праці в різних галузях господарства. Таким чином, завдяки самовідданій подвижницькій праці суспільних агрономів, науковців, фахівців Централі «Сільського господаря» була випрацьована ефективна система підвищення рівня господарювання українства, основними складниками якої стали механізація, використання новітніх методів господарювання.

За міжвоєнного періоду ХХ ст. ця діяльність отримала подальше науково-методичне обґрунтування. Один з її відомих теоретиків, професор Української господарської академії в Подєбрадах В. Доманицький [2], виходячи із засад «районованості», висунув грандіозний проект організації мережі «досвідних станцій» для окремих районів Буковини, Галичини, Волині, Поділля, Полісся та ін. Його мета полягала в тому, щоб за єдиною програмою дослідити місцеві умови господарювання та відповідно до них визначити доцільні форми й напрямки його вдосконалення. Нагромаджені таким чином «вищі форми» знання з різних галузей рослинництва і тваринництва мали реалізовуватися на «нищій стадії досвідної справи» через «досвідні поля», де отримані «висновки» місцеве населення мало апробувати на практиці, перевіряючи їх технологічну й економічну доцільність. Є. Храпливий обґрунтував важливу думку, згідно з якою на сільськогосподарську організацію покладался обов'язок щодо масового залучення селянства до т. зв. економічного дослідництва. Перевіряючи на практиці висновки дослідних установ, вони таким чином за допомогою фахових агрономів набували знання і навички щодо використання різних видів насіння і добрив, застосування широкого спектру методів і засобів праці, визначення ефективності господарської діяльності тощо [11, с. 68-70]. Навесні 1928 р. було закладено 1940 «дослідних полів», із них 1300 – із застосування штучних і органічних добрив, 60 – зі збіжжям, 60 – з городиною, а інші комбінували різні галузі рослинництва. Тоді ж заснували першу українську насіннево-селекційну станцію у Коршеві, біля Коломиї [4, с. 17]. Відтак через обмеженість ресурсів і зацікавленість українських кооперативних установ головним напрямком цієї діяльності стало вивчення умов використання мінеральних добрив. У 1935-1936 рр. «демонстраційні досліді» проводились із суперфосфатом [3, с. 33-34], а далі з різними видами міндобрив. 1938 р. у них брали участь 1746 господарств, яким безкоштовно чи за зниженими цінами реалізували 493 вагони добрив [5, с. 38].

Агрономи «Сільського господаря» опиралися на розроблену професором УГА в Подєбрадах А. Романенком методику проведення «демонстраційних дослідів», яка узалежнювала застосування різних видів мінеральних добрив від численних природних та інших чинників, а також визначення їхнього впливу на врожайність. Перед їхнім

проведенням читали лекції, проводили інструктажі, роздавали спеціальну літературу. Результати такої діяльності активно пропагувалися з-поміж селянства, яке таким чином заохочувалося до використання нових засобів і технологій господарювання.

Отже, завдяки популяризації нових ідей і можливостей українські громадські організації за підтримки кооперації зробили справжній прорив у поширенні й піднесенні таких спеціальних галузей, як садівництво і городництво, пасічництво, рибальство, шовківництво, збереження і переробка продукції, а також її збут, будівництво, промисли. З розвитком ринкових відносин вони стали розглядатися не лише як «допоміжні» засоби поліпшення життєдіяльності окремих господарств, а як перспективні галузі, що мажуть стати предметом широкого промислового виробництва й основним видом професійної діяльності, приносячи чималі прибутки. З цією метою, поряд із традиційними секціями, 1936 р. при централі та філіях і кружках «Сільського господаря» виникли три нові: плантаторів тютюну; плантаторів цукрового буряка; плантаторів волокнистих рослин (або переробки льону, коноплі). Згідно з «правильниками», що визначали зміст роботи, їхні члени мали розв'язувати спільне завдання: «а) поглиблювати свої знання через влаштування спеціальних відчитів, анкет, курсів та виписування й читання відповідних фахових часописів і книжок; б) в організований спосіб обстоювати свої права та захищати свої інтереси»; а також улаштувати спеціальні майстер-класи для вдосконалення знань і навичок з технології виробництва відповідної продукції тощо [5, с. 36]. Просвітницька діяльність здійснювалася за окремими напрямками (землеробство, рослинництво, тваринництво, кормовиробництво, спеціальні галузі, промисел тощо), що відповідали пріоритетам розвитку сільського й домашнього господарства. Кожен із них передбачав розв'язання своїх конкретних специфічних завдань.

На наше глибоке переконання, сьогодні в теорії і практиці української школи варто творчо використати проаналізований вище досвід виховання господарської культури особистості. Упровадження в масову практику сьогодення продуктивних ідей досліджуваного періоду – це підвищення добробуту українців, їхнього матеріального рівня; сприяння культивуванню людини-господаря, утвердження статусу «поступового господаря»; забезпечення збереження архетипу господаря; урахування національних традицій господарювання та народнопедагогічних постулатів виховання людини через працю і в праці, на народних ідеалах хлібороба-господаря, господаря-власника; утвердження у свідомості українства ідеї про необхідність у практичній господарській діяльності сповідувати гасла «свій до свого по своє», «купляй українське», усталення суспільної думки про те, що успіхи інтенсифікації господарського розвитку українців уможливить розвиток у майбутньому української промисловості, сільського господарства, національної економіки, а це – реальний шлях до здобуття економічної незалежності від Росії, від міжнародних економічних структур; утвердження постулату про те, що «поступовий господар» – це основна продуктивна сила суспільства, це його майбутнє.

Для практичної реалізації цих завдань необхідно відродити систему господарсько-економічного просвітництва через створення ефективних механізмів упровадження оптимальної моделі господарського дорадництва, підвищення добробуту сільських господарів, що забезпечить: здобуття знань і формування навичок у ділянці землеробства, городництва, тваринництва та ветеринарії, агротехніки, садівництва, пасічництва, шовківництва, селекції сільськогосподарських рослин, насіння та фруктових дерев, тварин; домашнього господарства, промислу, кооперації, бухгалтерії, ремесел тощо та професійну підготовку; формування ощадності; розвиток не тільки сільськогосподарської освіти, а й підвищення загальноосвітнього та культурного рівня українства; формування високих моральних якостей (працьовитості, солідарності, взаємодопомоги, доброчинності тощо), національно-патріотичних почуттів, активної громадянської позиції; виховання жінки-господині,

хоронительки дому, патріотки-громадянки; забезпечення соціальної структуризації українського суспільства, зміни соціальних ролей, піднесення селянства до рівня еліти нації; розвиток народних промислів; оволодіння ефективними методами господарювання, збільшення рентабельності приватних господарств; формування підприємливості, активності, господарської мобільності за умов ринкової економіки та економічної кризи; уміння організувати та вести власну справу, фермерське господарство, крамницю тощо; забезпечення економічної незалежності селянина; підвищення якості сільськогосподарської продукції, збільшення її конкурентоздатності на вітчизняному й світовому ринках.

Доречними та доцільними могло б стати відродження та впровадження в практику низки форм і засобів господарсько-економічного просвітництва: відродження інституту суспільних агрономів з-поміж випускників сільськогосподарських вишів, загальноосвітніх шкіл, учителів трудового навчання, біології, громадських активістів тощо з профільною агрономічною підготовкою, які б стали в авангарді руху за поширення сільськогосподарських знань з-поміж дітей та дорослого населення; організація мережі різнопрофільних агрономічних курсів для дорослого населення (очні, заочні, дистанційні); створення на базі агрономічних коледжів, училищ, загальноосвітніх навчальних закладів з відповідною профільною підготовкою шкіл фермерів, де б селян навчали успішного ведення власного та сільського господарства; відкриття на базі загальноосвітніх навчальних закладів, коледжів, училищ шкіл господинь, де б жіноцтво навчалось стати зразковою господинею; розвиток кооперативного руху, створення ефективних господарських формувань, зокрема кооперативів, інших інституцій сільських господарів чи організацій сільськогосподарських товаровиробників, спілок, кас взаємодопомоги тощо; організація збуту сільськогосподарської продукції без посередників; розширення ринків збуту та вихід на європейські та світові ринки; навчання та стажування фермерів за кордоном, створення стипендіальних програм для навчання сільського юнацтва в українських агрономічних вишах і за кордоном тощо.

Отже, система громадського господарсько-економічного просвітництва дорослих у Західній Україні за досліджуваного періоду мала за мету формувати «поступового» господаря (господиню) та була спрямована на реалізацію завдань з підвищення добробуту селянства, здобуття знань і формування відповідних умінь у всіх ділянках домашнього та сільського господарства, кооперації, ремесел тощо; через розвиток агрономічної самоосвіти – до піднесення загальнокультурного рівня селянства, формування нової еліти нації. Перспективи подальших досліджень бачимо в аналізі діяльності суспільних агрономів, які реалізовували ідею сільськогосподарської освіти позашкільної молоді на практиці.

Література:

1. Білавич Г. Теорія і практика виховання господарської культури учнів та дорослих у Західній Україні (друга половина XIX – початок 40-х рр. XX ст.) / Галина Білавич. – Івано-Франківськ : НАІР, 2015. – 740 с.
2. Доманицький В. Сільсько-господарська криза на західних українських землях і як треба з нею боротися дрібним господарям / В. Доманицький // Сільський Господар. – 1930. – 1 серпня. – Ч. 15-16. – С. 345-347; 15 вересня. – Ч. 18. – С. 401-403.
3. Повідомлення із діяльності краевого товариства господарського «Сільський Господар» у Львові за час від 24 листопада 1924 до 30 листопада 1927 р. – Львів, 1927. – 86 с.
4. Звіт Сільськогосподарського Краєвого Товариства «Сільський господар» з діяльності за 1928 рік. – Львів : Сільський Господар, 1929. – 58 с.
5. Звіт Сільськогосподарського Краєвого Товариства «Сільський господар» з діяльності за 1938 рік. – Львів : Сільський Господар, 1939. – 82 с.
6. Кисілевська О. Як вести працю в жіночих гуртках / Олена Кисілевська. – Коломия : Жіноча Доля, 1927. – 16 с.

7. На допомогу нашим гуцулам // Сільський Господар. – 1932. – 15 квітня. – Ч. 8. – С. 113-114.
8. Нищий М. Під увагу українським хліборобам Волині / М. Нищий // Сільський Господар. – 1932. – 15 жовтня. – Ч. 20. – С. 306-307.
9. Романенко А. Крайове господарське товариство «Сільський господар» у Львові (1899–1939) / Антін Романенко // Крайове господарське товариство «Сільський господар» у Львові 1899-1939. – Нью-Йорк : Українська вільна академія наук у США, 1970. – С. 17-29.
10. Храпливий Є. Західноукраїнські агрономи між двома еміграціями / Євген Храпливий // Крайове господарське товариство «Сільський господар» у Львові 1899-1939. – С. 74-84.
11. Храпливий Є. За хліборобську справу. Про те як оснoвувати кружки та філії «Сільського господаря» та як в них працювати» / Євген Храпливий. – Львів : Накладом тов. «Сільський господар», 1932. – 245 с.
12. Храпливий Є. Наше завдання – не зневірюватись, а дальше працювати! / Євген Храпливий // Сільський Господар. – 1930. – 15 жовтня. – Ч. 20.– С. 449–451.
13. Шур С. Окружне т-во «Сільський господар» у Бережанах за німецької окупації / Степан Шур // Крайове господарське товариство «Сільський господар» у Львові 1899-1939. – С. 251-252.

Завгородняя Т. К., Билавич Г. В.

РОЛЬ ОБЩЕСТВЕННЫХ АГРОНОМОВ В РАСПРОСТРАНЕНИИ
ХОЗЯЙСТВЕННО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ ДЕТЕЙ И ВЗРОСЛЫХ
ЗАПАДНОЙ УКРАИНЫ (КОНЕЦ XIX В. – 40-Е ГОДЫ XX ВЕКА)

Раскрыта роль общества «Сельский господар» в повышении хозяйственной культуры детей и взрослых в Западной Украине в конце XIX – начале 40-х годов XX в. Были выработаны оригинальные концепция и система массового национального хозяйственно-экономического просвещения украинского населения. Важное значение в их реализации сыграл институт общественных агрономов. Высокий уровень профессиональных знаний агрономов органично сочетался с их организаторскими способностями, глубокими национальными убеждениями, любовью к Украине.

Ключевые слова: хозяйственная культура, Западная Украина, внешкольное образование, взрослое население, массовое просвещение.

Zavhorodnya T. K., Bilavych G. V.

THE ROLE OF SOCIAL AGRONOMISTS IN SPREADING
OF HOUSEHOLD AND ECONOMIC KNOWLEDGE AMONG CHILDREN AND ADULTS
OF WESTERN UKRAINE (THE END OF 19TH – THE 40'S OF 20TH CENTURY)

The thesis substantiates theoretical and methodological foundations of education of economic culture of personality in Western Ukraine in the second half of 19th to the middle of 40's of 20th century. The thesis shows social, economic and ideological basis of economic culture of the Ukrainian people in the region for the period.

The thesis analyses content, methods, forms and means of obtaining business and economic knowledge, skills formation of children of Ukrainian public and private schools. Also the thesis clarifies the content of staff training for the education of economic culture of the children and adults in Western Ukraine. The thesis shows peculiarities of business and economic education of Ukrainian youth in the region during the period of World War II.

The thesis describes the organizational model and achievements of education of economic culture of children and youth in the Western Ukrainian extracurricular education system of the late 19th to the middle of 40's of 20th century. The thesis reveals the conceptual foundations, content and forms of mass enlightenment as a means of spread of business and economic knowledge among adults in the region during the period.

Important in their implementation had Institute of Social agronomists. The high level of expertise agronomist organically combined with his organizational skills, deep national convictions, love for Ukraine.

Keywords: economic culture, Western Ukraine, mass enlightenment, extracurricular education, adults.